

॥ तारायै रामस्य तत्त्वोपदेशः ॥

श्री-राम उवाच

किं भीरु शोचसि व्यर्थं शोकस्याविषयं पतिम्।
पतिस्तवायं देहो वा जीवो वा वद् तत्त्वतः ॥ १३ ॥
पञ्चात्मको जडो देहस्त्वञ्चांसरुधिरास्थिमान्।
कालकर्मगुणोत्पन्नः सोऽप्यास्तेऽद्यापि ते पुरः ॥ १४ ॥

मन्यसे जीवमात्मानं जीवस्तर्हि निरामयः।
न जायते न म्रियते न तिष्ठति न गच्छति ॥ १५ ॥
न स्त्री पुमान्वा षण्ठो वा जीवः सर्वगतोऽव्ययः।
एक एवाद्वितीयोऽयमाकाशवदलेपकः।
नित्यो ज्ञानमयः शुद्धः स कथं शोकमर्हति ॥ १६ ॥

तारोवाच

देहोऽचित्काष्ठवद्राम जीवो नित्यश्चिदात्मकः।
सुखदुःखादिसम्बन्धः कस्य स्याद्राम मे वद ॥ १७ ॥

श्री-राम उवाच

अहङ्कारादिसम्बन्धो यावद्देहेन्द्रियैः सह।
संसारस्तावदेव स्यादात्मनस्त्वविवेकिनः ॥ १८ ॥

मिथ्यारोपितसंसारो न स्वयं विनिवर्तते।
विषयान् ध्यायमानस्य स्वप्ने मिथ्यागमो यथा ॥ १९ ॥

अनाद्यविद्यासम्बन्धात्तत्कार्याहङ्कृतेस्तथा ।
संसारोऽपार्थकोऽपि स्याद्रागद्वेषादिसङ्कुलः ॥ २० ॥

मन एव हि संसारे बन्धश्चैव मनः शुभे।
आत्मा मनःसमानत्वमेत्य तद्रूपबन्धभाक्॥ २१ ॥

यथा विशुद्धः स्फटिकोऽलक्तकादिसमीपगः।
तत्तद्वर्णयुगाभाति वस्तुतो नास्ति रञ्जनम्॥ २२ ॥

बुद्धीन्द्रियादिसामीप्यादात्मनः संसृतिर्बलात्।
आत्मा स्वलिङ्गं तु मनः परिगृह्य तदुद्धवान्॥ २३ ॥

कामान् जुषन् गुणैर्बद्धः संसारे वर्ततेऽवशः।
आदौ मनोगुणान् सृष्टा ततः कर्माण्यनेकधा॥ २४ ॥

शुक्लोहितकृष्णानि गतयस्तत्समानतः।
एवं कर्मवशाजीवो ऋमत्याभूतसम्मवम्॥ २५ ॥

सर्वोपसंहृतौ जीवो वासनाभिः स्वकर्मभिः।
अनाद्यविद्यावशगस्तिष्ठत्यभिनिवेशतः ॥ २६ ॥

सृष्टिकाले पुनः पूर्ववासनामानसैः सह।
जायते पुनरप्येवं घटीयन्नमिवावशः॥ २७ ॥

यदा पुण्यविशेषेण लभते सङ्गतिं सताम्।
मद्भक्तानां सुशान्तानां तदा मद्विषया मतिः॥ २८ ॥

मत्कथाश्रवणे श्रद्धा दुर्लभा जायते ततः।
ततः स्वरूपविज्ञानमनायासेन जायते॥ २९ ॥

तदाऽचार्यप्रसादेन वाक्यार्थज्ञानतः क्षणात्।
देहेन्द्रियमनःप्राणाहङ्कृतिभ्यः पृथक् स्थितम्॥ ३० ॥

स्वात्मानुभवतः सत्यमानन्दात्मानमद्वयम्।
ज्ञात्वा सद्यो भवेन्मुक्तः सत्यमेव मयोदितम्॥ ३१ ॥

एवं मयोदितं सम्यगालोचयति योऽनिशम्।
तस्य संसारदुःखानि न स्पृशन्ति कदाचन॥ ३२ ॥

त्वमप्येतन्मया प्रोक्तमालोचय विशुद्धधीः।
न स्पृश्यसे दुःखजालैः कर्मबन्धाद्विमोक्ष्यसे॥ ३३ ॥

पूर्वजन्मनि ते सुभ्रु कृता मद्भक्तिरुत्तमा।
अतस्त्व विमोक्षाय रूपं मे दर्शितं शुभे॥ ३४ ॥

ध्यात्वा मद्भूपमनिशमालोचय मयोदितम्।
प्रवाहपतिं कार्यं कुर्वन्त्यपि न लिप्यसे॥ ३५ ॥

श्रीरामेणोदितं सर्वं श्रुत्वा ताराऽतिविस्मिता।
देहाभिमानं शोकं त्यक्त्वा नत्वा रघूत्तमम्॥ ३६ ॥

आत्मानुभवसन्तुष्टा जीवन्मुक्ता बभूव ह।
क्षणसङ्गममात्रेण रामेण परमात्मना॥ ३७ ॥

अनादिबन्धं निर्घूय मुक्ता साऽपि विकल्पषा।
सुग्रीवोऽपि च तच्छ्रुत्वा रामवक्रात्समीरितम्॥ ३८ ॥

॥ इति श्रीमद्ध्यात्मरामयणे उमामहेश्वरसंवादे कीष्किन्धाकाण्डे तृतीये सर्गे
तारायै रामस्य तत्त्वोपदेशः ॥

This stotra can be accessed in multiple scripts at:
http://stotrasamhita.net/wiki/Tara_Tattvopadesha.

 generated on November 23, 2025